

Kiközösítés, diszkrimináció

Van az előítéletes viselkedésnek egy olyan szintje, amikor egyszerűen csak idegenkedünk valakitől – tőlünk, szűkebb-tágabb csoportunktól, elfogadott viselkedési normáinktól való különbözősége miatt. Ennél súlyosabb az eset, ha egyenesen kerüljük a társaságát, elzárkózunk a vele kialakítandó minden kapcsolattól. Az ennél is mélyebb szinten már nyíltan ellenséges, bántóan gúnyos viselkedésben nyilvánul meg az előítéletes viselkedés. A diszkrimináció már azt jelenti, hogy az érintett személy valamilyen állandó stigmát visel, kiszorul a többség soraiból, kiközösítetté, esetleg törvényen kívülivé válik. A törvényenkívüli állapot együtt jár a csoport nyújtotta védelem hiányával, a kiszolgáltatottsággal.

A kiközösítettség állapotára az érintettek különböző módon reagálhatnak. Van aki egyre gátlásosabbá, félszegebbé válik általa. Mások sündisznó állapotba helyezkedve lesznek eleve támadóak. Ha a valami okból kirekesztettek csoportba verődnek, előfordulhat, hogy komoly erőt és folyamatos veszélyt jelentenek az őket kiközösített többség számára. Előfordulhat azonban az is, hogy a törvényen kívüli helyzetből szabadulni vágyó egyén a többség hangadóival keresi a kapcsolatot, s megpróbálja kiszolgálni őket akár sorstársaival szemben is.

A kiközösítés az iskolai osztályokban is előforduló jelenség. Megoldásának feltétele az érintettek pozitív énképe, reális önértékelése illetve valamennyi tanuló empátiája, toleranciája, a mások elfogadására irányuló készsége.

gyakorlat: Hogyan viselkedünk a kívülállókkal szemben?

Cél: a kívülállókkal szembeni magatartás különböző formáinak tudatosítása, az ezekkel kapcsolatos tapasztalatok értelmezése, az ide vonatkozó személyes élmények felszínre hozása, elemzése.

Eszközök: az alábbi táblázat valamennyi tanulónak.

Magatartás a kívülállókkal szemben	Társadalmi, illetve politikai megnyilvánulások	Személyes tapasztalatok
irigylés, csodálat	a másság iránti kritikátlan csodálat, idegenmájmolás	
a másság figyelmen kívül hagyása (ignorálása)	semleges viszonyulás az eltérő magatartásformákhoz, a kisebbségek értékeihez és hátrányaihoz	
félelem a kívülállóktól, a másságtól	politikai hisztéria, félelem a kisebbség terjeszkedésétől, rémhírek, a kisebbség társadalmi megvetése, bűnbakképzés	
Nyílt, vagy burkolt asszimilációs kényszer:a kisebbségek alkalmazkodjanak a többség kultúrájához	A társadalom igyekszik "eltüntetni" a másféleséget (pl. öltözködés, nyelvhasználat, stb.); igyekszik beolvasztani a kisebbségeket	
diszkriminálás, büntetés	kizárás, üldözés, gettó, megszegyenítés	
kirekesztés, elutasítás, teljes elszigetelés, megsemmisítés	etnikai tisztogatás, bebörtönzés, koncentrációs tábor, genocídium (népirtás)	

Tolerancia: a másság és a kisebbségek, gazdagító tényezőkként való elfogadása a különbözőség jogának elismerése, nyitottság más értékek és kultúrák felé, a kisebbségek védelme...

A gyakorlat menete:

A pedagógus felszólítja a tanulókat, hogy 3-5 fős kiscsoportokban dolgozva töltsék ki a táblázatot. Elképzelhető, hogy a témához tartozó anyaggyűjtést az e témával foglalkozó órát megelőzően végzik el a gyerekek. Célravezető lehet, hogy erre vállalkozó diákok a társadalmi, illetve politikai vonatkozásokkal kapcsolatban felkészülnek, szemléltető anyagot gyűjtnek, vitaindítót tartanak stb.

Megvitatható kérdések:

- Milyen megnyilvánulási formái vannak az előítéletes viselkedésnek?
- Milyen konkrét tapasztalataik vannak a tanulóknak a diszkriminációról?
- Előfordul-e kiközösítés az osztályban?
- Mi erről a véleményük?

Tanácsok a pedagógusnak:

Ez a téma, amennyiben alaposan akar foglalkozni vele a tanár, több tanítási órát vesz igénybe. Feldolgozható projekt módszerrel, hozzá kapcsolva az irodalom és történelem órán tanultakat, a médiában található anyagokat. Célszerű a sztereotípiát, az előítélet és a diszkrimináció definícióját a tanulókkal kikerestetni az értelmező szótárból Otthoni feladatként adható az előítéletes viselkedéssel kapcsolatos Allport szöveg elolvasása és a kapcsolódó kérdések megfogalmazása. Az így összegyűjtött kérdéseket érdemes listába foglalni, és az egész osztállyal megtárgyalni.